

היבטים לשוניים ויקרא פג

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת ויקרא ובהפטרה ובראשון של צו

י וְאִם-מִן-הַצֵּאן: יש להקפיד על הפרדת התיבות

א יד עליית שני

א טו וְנִמְצָה: בה"א ולא באל"ף¹

ב ב מִסְלָתָהּ: הסמ"ך בקמ"ץ קטן. עַל כָּל-לְבַנְתָּהּ: טעם טפחא בתיבת עַל, יש להיזהר לא להדביק את הלמ"דים שבין התיבות הבאות אחריה

ב ה מִצָּה: להטעים את הדגש החזק בצד"י שלא יישמע מלשון מציאה בלשון עבר

ב ז עליית שלישי

ב ח וְהִקְרִיבָהּ וְהִגִּישָׁה: במלרע ובמפיק בה"א, הקורא במלעיל ללא מפיק משבש משמעות

ב יג עַל כָּל-קִרְבָּנָהּ: יש להיזהר בהטעמת התיבות שלא לצרף את המילה כָּל לתיבה שלפניה

ב יד גִּרְשׁוֹ: שי"ן שמאלית וכן הוא בהמשך בפס' טז מִגִּרְשָׁה

ג א עליית רביעי

ג ג הַמִּכְסָּה: געיה בה"א והמ"ם בשווא נע לא בחטף פתח, כן הדבר גם בהמשך

ג יב וְאִם עֲזוּ: כך צריכה להיות ההטעמה ולא כקורן ודומיו שם המילים מוקפות

ד א עליית חמישי

ד ח עַל-הַקָּרֵב: היחיד שלא נאמר בו אֶת-הַקָּרֵב

ד י כְּאִשֶּׁר יוֹרֵם: הר"ש בפתח לא בקמץ. עַל מִזְבַּח הָעֹלָה: טעם טפחא בתיבת עַל

ד יג וְנִעְלָם: העי"ן בשווא נח וכן הדבר גם בהמשך

ד יז אֵת פְּנֵי הַפְּרֻכָּת: טעם טפחא בתיבת אֵת. בקורן ודומיו מוטעם בטעות אֵת מוקפת בניקוד סגול במקום טפחא-מרכא

ד כ וְעֲשֵׂה לְפָרָ: בזקף קטון ולא רביע כקורן ודומיו. יַעֲשֵׂה-לָּו: געיה ביו"ד, יש לקרוא בהעמדה קלה שם

ד כד וְשַׁחַט אֹתוֹ: ברביע ולא בזקף כקורן ודומיו

ד כו וְנִסְלַח לָּו: הטעם לא נסוג אחור וכן הדבר בשאר המקומות

ד כז עליית ששי

ד לא הוֹסֵר חֶלְבֵּ: הטעם בסמ"ך, לא נסוג לה"א. מֵעַל זָבַח: שתי התיבות מוטעמות במונח ואינן מוקפות כפי שמופיע בקורן ודומיו

ה ח עֲרַפְּוֹ: העי"ן בקמץ קטן

ה ט יִמְצָה: הצד"י בצירי

ה יא עליית שביעי

ה יח שִׁגְגָתוֹ: הגימ"ל הראשונה בשווא נח על אף הקושי

¹ ההבדל אינו במבטא המילה, אלא בכתיב ובמשמעות, ועל הקורא והשומעים לתת את הדעת.

ה כא בגזל: במלרע. או עֶשֶׂק אֶת-עַמִּיתוֹ: טעם טפחא בתיבת או
ה כב וְכַחֵשׁ: טעם נסוג אחור לכ"ף. החי"ת בסגול, לא בצירי. לַחֲטָא: החי"ת בחטף לא בשווא נח
ה כג גזל: הז"ן בקמץ. עֶשֶׂק: השי"ן בקמץ. הַפְּקֵד: הה"א בקמץ קטן

ה כד מפטיר

הפטרת ויקרא, ישעיהו מג-מד:

מג כג שֶׁה: בצירי. בְּמִנְחָה: הבי"ת בשווא

מג כז פִּשְׁעוֹ: טעם נסוג אחור לפ"א

מג כח וְאַחֲלָל: הו"ו בפתח לא בקמץ. שָׂרִי: טעם נסוג אחור לשי"ן

מד ב יַעֲזֹרְךָ: העי"ן בשווא נח, הז"ן בשווא נע ודגש חזק בכ"ף סופית

מד ג אֶצֶק-מַיִם: הצד"י בקמץ קטן

מד ה אָנִי: במלעיל. וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם-יְעֻקֵּב: טעם טפחא בתיבת וְזֶה

מד ז וַיַּעֲרֹכֶךָ: העי"ן בשווא נח והרי"ש בשווא נע. וְאַתִּיזֹת: התי"ו בחירק חסר ודגש חזק ביו"ד, יש
לקרא: ואתי-יות

מד ח וְאַל-תִּרְהוּ: בה"א ולא באל"ף (אַל-תִּפְחֲדוּ וְאַל-תִּרְהוּ), הרי"ש בשווא נח

מד ט יֶצְרִי-פָּסֶל: העמדה קלה ביו"ד

מד יב מַעֲצָד: דל"ת בסוף התיבה ולא רי"ש. לֹא-שָׁתָה מַיִם: טעם נסוג אחור לשי"ן

מד יג נִטָּה: טעם נסוג אחור לנו"ן. בַּשָּׂרָד: שי"ן שמאלית. יִתְאַרְהוּ: התי"ו בקמץ גדול² והאלף בחטף
קמץ

מד יד לְכַרְת-לֹ: הרי"ש בקמץ קטן

מד טו וְיָחֵם: החי"ת בקמץ קטן. וְאַפָּה: טעם נסוג אחור לאל"ף. וַיִּסְגְּד-לָמוֹ: הגימ"ל בקמץ קטן

מד טז וַיִּשְׁבַּע: הוא"ו בשווא

מד יז וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּתְפַּלֵּל וַיֹּאמֶר: וא"ו החיבור בשווא

מד יט וְאַכָּל: במלרע! פועל א.כ.ל ולא שם העצם

מד כ רַעְה: בעי"ן ולא באל"ף

מד כא זָכַר-אַלֶּה: הכ"ף בקמץ קטן. עֲבָד-לִי: העמדה קלה בעי"ן

מד כב מַחֲיִתִּי כָעֵב: כ"ף בקמץ לא בשווא. וְכַעֲנֵן: הו"ו בשווא הכ"ף בסגול המורה על מיודע ויש בה
געיא להדגשת הסגול

מד כג רָנֹ: הרי"ש בקמץ קטן, דגש חזק בנו"ן ובמלרע!

ראשון של צו:

ו ב מוֹקְדָה: אין מפיק בה"א. תוֹקֵד בֹּ: הטעם נסוג לת"ו

ו ג וּמְכַנְסֵי-בֵד: העמדה קלה במ"ם

² כאן אין מקום לומר כי התי"ו בקמץ קטן, כי הוא מאמץ את צליל החטופה שלאחריה; כאן הוא במקום הפתח של בניין פיעל, הקמץ הוא "תשלום דגש" החטף-קמץ באל"ף הוא חריג. ובכלל לשיטתנו שאין קמץ קטן בהברה פתוחה אין מקום לכלל הזה הנוגע למלים כמו נְעָמִי שלשיטתנו הוא קמץ רחב, ולפי הכלל הזה הוא קטן.

ו ד שני במנחת שבת

ו ה תוקד-בו: העמדה קלה בת"ו

ו ז שלישי במנחת שבת

ו ח וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: בשאר מקומות: וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ

ו יא יֵאכְלֶנָה: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהספרים

החלוקה היהודית לסדרים לעומת החלוקה הנוצרית לפרקים. הרב בצלאל אריאל נר"ו.

התעלמות החלוקה לפרקים מהחלוקה לפרשיות פתוחות וסתומות. כאן המקום להדגיש שהחלוקה לפרקים מתעלמת לחלוטין מהחלוקה לפרשיות פתוחות או סתומות, בין אם ההתעלמות היא במזיד ובין אם מחוסר ידיעה התוצאה היא שיבוש חמור. פרשיות אלו הן חלק מהותי מכתובת התורה. ההלכה היא שטענות בסימון הפרשיות פוסלת את הספר. עד שאם נמצא ספר שבו יש פרשה במקום שלא צריכה להיות, או שאין פרשה במקום שצריכה להיות, ואפילו אם יש פרשה פתוחה במקום סתומה, וכן להיפך, הרי הספר פסול. (למכא, הלכות ספר תורה, פרק ח הלכה ג)

וְשִׁי כֹּהֵן מִסְבִּיר שֶׁהַפְּסוּקוֹת בֵּין הַפְּרָשִׁיּוֹת נִדְעוּ לְתַתּ לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ שֶׁהָיוּ לְעִיֵּן בְּבוֹשָׁא הַנְּלֻמָּד: וְגַם הָיוּ הַפְּסוּקוֹת מְשֻׁשׁוֹת לְתַתּ וְיָדָה לְמֹשֶׁה לְחַתּוּבָן בֵּין פְּרָשָׁה לְפְרָשָׁה וּבֵין עֲוָן לְעֲוָן: קַל וְחֹמֶר לְהַדְרִיט הַלְּמַד מִן הַהֲדָיוּט. אִם כֵּן, הַקֶּשֶׁר הַפְּנִימִי בֵּין הַפְּסוּקִים הַמְּרַכְּבִים אֶת הַפְּרָשָׁה הוּא מְהוּתִי. הַפְּרָדָה בֵּין פְּסוּקִים בְּתוֹךְ אוֹתָהּ פְּרָשָׁה יִכְוֶלָה לְעַקֵּר וּלְשַׁבֵּשׁ אֶת הַמְּסַר הַעֲרֻכִי שֶׁלָּהּ. הַדּוּגְמוֹת הַבְּלִטוֹת בְּיִחוּד הֵן: בְּרֵאשִׁית פְּרָקִים ו, לָב. שְׁמוֹת פְּרָקִים: ו, טו, לָב, לָט. וְיִקְרָא פְּרָק כּו, בְּמִדְבַר פְּרָקִים כָּב, כּו, ל. דְּבָרִים פְּרָקִים כ, ו, יב, יג. וְעִיֵּן כִּמָּה שֶׁכְּתַבְנוּ בְּחֵטָא הַעֲגַל וְכִסּוּם סֹדֶת בְּהַר.

מפתח סדרי התנ"ך קורבן מנחה בראשי הסדרים: קורבן המנחה קורבן לכל הקורבנות כפסוק שבראש סדר כה ביחזקאל ושה אלת מן הצאן מן המאיתים ממשקה ישראל למנחה ולעולה ולשקמים לכפר עליהם נאם ה' אלהים. ראש סדר ג כאן עוסק כמנחת חינוך וראש סדר כה בחומש במדבר נקבע כמנחת הביכורים שכתב שבעות.

הקדמה: העיקר השישי משלושה עשר העיקרים שכתב הרמב"ם: אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁכָּל דְּבָרֵי נְבִיאִים אֱמֶת. הַעִיקָר הַתְּשִׁיעִי: אָנִי מֵאֲמִין בְּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁזֹּאת הַתּוֹרָה לֹא תִהְיֶה מְחֻלָּפֶת, וְלֹא תִהְיֶה תּוֹרָה אֲחֵרָה מֵאֵת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. הַקְּרִבַת הַקּוֹרְבָנוֹת הִיא יְסוּד מְרֻכָּז בְּתוֹרָה וְעִלְיָה אֲנִי תּוֹרָה וְכִיּוֹרִים וְכִיּוֹרִים: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ, וְתִן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ, וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בְּיָרָאָה כִּימֵי עוֹלָם וְכִשְׁנֵים קַדְמוֹנִיּוֹת. וְעֲרֹכָה לָהּ מִנְחַת יְהוָה וְיִרְדּוּ שְׁלֵמִים, כִּימֵי עוֹלָם וְכִשְׁנֵים קַדְמוֹנִיּוֹת. וְגַם: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתְּעַלְּנוּ בְּשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ, וְתִשְׁעֲנוּ בְּגִבּוֹלֵנוּ, וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קְרִבְנוֹת חֻבּוֹתֵינוּ, תְּמִידִים כְּסֻדְרָם וּמוֹסָפִים כְּהִלְכָתָם.

השאלה שאני עוסק בה היא בבחירה של מסדר הסדרים שלא לקבוע ראשי סדרים בפסוקי קורבנות, למעט כמה בורדים היוצאים מהכלל. מדוע?

הסדרים: הרחקה ממיקוד עבודת ה' בקרבנות עולה ושלמים

נביאי ישראל הרבו להדגיש שעיקר עבודת ה' היא בציות למצוותיו ובהליכה בדרכיו. עבודת הקורבנות הינה נדבך נוסף בעבודה זו. אלא שפעמים רבות נהגו ישראל בניגוד לציווי ה' ובאותה שעה הביאו את קרבנותיהם לבית המקדש. כך נאמר בשמואל [ט"ה]: "הִתְפַּח לֵה' בְּעֹלֹת וּזְבָחִים, בְּשִׁמְעַת בְּקוֹל ה'". וכך אומר הנביא ישעיה [א:יא, טו-יז]: "לֵמָּה לִי רֵב זְבָחִיכֶם יְאִמְרוּ... לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת שָׁוָא, קִטְרֹת תוֹעֵבָה הִיא לִי... רָחֲצוּ הַזְכוּ הַסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְּגִד עֵינֵי חֲדָלוּ הָרַע: לְמַדּוּ הֵיטֵב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁר הַמּוֹץ שִׁפְטוֹ יִתּוּם רִיבֹו אֶלְמָנָה:".

וכך כותב הרמב"ם במורה הנבוכים (בתרגום הרב קאפח, חלק שלישי פרק לב, עמוד ש"ג): "ומחמת העניין הזה... רבתה בספרי הנביאים התוכחה לבני אדם על להיטותם לקרבנות, וכאר להם שאינן המטרה החשובה כשלעצמן... ואמר ירמיה (יגא-הא) כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבחה: כי אם את ה' ה' ה' צויתים אותם לאמר שמעו קולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם"

גם חלוקת הסדרים תרמה את חלקה למאמץ חינוכי זה. אדגים זאת: בחלוקה הבבלית החד-שנתית, סדרת צו פותחת בקרבן עולה. אך בחלוקה הארץ-ישראלית התלת-שנתית ראש סדר ג בויקרא נקבע במנחת כהן גדול, היא מנחת חינוך, הבאה מהצומח. בסדרת אמור שבויקרא כתובה פרשת המועדות. גם שם סדר יח פותח באיסור הבאת בעלי מום לקרבן וסדר יט בקרבן שתי הלחם המובא מהצומח. ולדעה אחרת הסדר שם מתחיל בפרשה הקודמת, בקרבן העומר המובא מהצומח גם בסדרת פינחס שבמדבר מתחיל סדר כה בחג השבועות כמנחת שתי הלחם. הסדר היחיד בחמישה חומשי תורה הפותח בקרבן מן החי הוא סדר כ בויקרא העוסק בקורבנות הטאת ואשם שבהם אין חשש שהמקריב יטעה לחשוב שה' זקוק לקרבן זה. גם ראש סדר כו ביחזקאל עוסק בקורבנות מנחה, חטאת ואשם. בראש סדר יב ביחזקאל כתוב ריח ניחות. ובספר ויקרא (סדר ז פסוק לא) כתוב ריח ניחות על חטאת יחיד. בספרים שנכתבו אחרי

ירמיהו ישנם סדרים שעניינם קרבנות ורובם קרבנות לעתיד לבוא כשישראל יעבדו את ה' כראוי. גם חלוקת הסדרים תרמה את חלקה למאמץ חינוכי זה. אדגים זאת: בחלוקה הבבלית החד-שנתית, סדרת צו פותחת בקרבן עולה. אך בחלוקה הארץ-ישראלית התלת-שנתית ראש סדר ג בויקרא נקבע במנחת כהן גדול, היא מנחת חינוך, הבאה מהצומח. בסדרת אמור שבויקרא כתובה פרשת המועדות. גם שם סדר יח פותח באיסור הבאת בעלי מום לקרבן וסדר יט בקרבן שתי הלחם המובא מהצומח. ולדעה אחרת הסדר שם מתחיל בפרשה הקודמת, בקרבן העומר המובא מהצומח גם בסדרת פינחס שבמדבר מתחיל סדר כה בחג השבועות כמנחת שתי הלחם. הסדר היחיד בחמישה חומשי תורה הפותח בקרבן מן החי הוא סדר כ בויקרא העוסק בקורבנות הטאת ואשם שבהם אין חשש שהמקריב יטעה לחשוב שה' זקוק לקרבן זה. גם ראש סדר כו ביחזקאל עוסק בקורבנות מנחה, חטאת ואשם. בראש סדר יב

ביחזקאל כתוב ריח ניחוח. ובספר ויקרא (סדר ב פסוק לא) כתוב ריח ניחוח על הטאת יחיד. בספרים שנכתבו אחרי ירמיהו ישנם סדרים שעניינם קרבנות ורובם קרבנות לעתיד לבוא כשישראל יעבדו את ה' כראוי. מפתח סדרי התנ"ך לרשי לפסוק כב אשר נשיא חטא. לשון אשרי; הפסוק בו דוד מקבל אחריות על מעשהו נקבע לראש סדר כו בשמואל ויאמר דוד אל-נתן חטאתי לה' ויאמר נתן אל-דוד גמלה העביר חטאתך לא תמות:

מפתח סדרי התנ"ך על קורבן הטאת - נושא החזרה בתשובה בראשי הסדרים:

ראש סדר כ ביחזקאל מדבר על רשע החוזר בתשובה כחטאתו אשר חטא לא תזכרנה לו משפט וצדקה עשה חיו יחיה. והוא מושווה באמצעות הביטוי חיו יחיה לצדיק מעיקרו בו עוסק ראש סדר י שם בחקותי יהלך ומשפטי שמר לעשות אמת צדיק הוא חיה יחיה נאם ה' אלוקים (המילה אלוקים שם כתובה בשם של ארבע אותיות). המשותף לשניהם הוא הילוכם בדרך בה חפץ ה' - משפט ובצדקה, כדברי ירמיה הנביא בפסוק שנקבע לראש סדר ו בספרו פי אמ-באאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי פי אני ה' עשה חסד משפט וצדקה בארץ כחטאתי נאם ה'. טעות בחלוקת הפרקים הנובעת מחוסר הבנה: פסוק לו עוסק בקורבן הטאת עולה ויורד, רשי בפסוק לו בדיבור המתחיל ונעלם ממנו מדגיש זאת. מחלק הפרקים טעה לחשוב שכאן מתחילים דיני קורבן אשם והוא קבעו לראש פרק ה. [רשי לא הכיר את חלוקת הפרקים. הוא נפטר עשרות שנים קודם ללידתו של מחלק הפרקים].

ראשי הסדרים הם פסוקי יסוד: ראה ברשי בסוף פסוק נב המסביר את הפסוק שנבחר לראש סדר כ בדברים.

א"ה. אביא כאן את דברי רש"י כאן. הם בתחילת סדר ב, ולהבדיל בחלוקה הנוצרית ה יז.

אם כך ענף הכתוב לנטפל לעוברי עזירה כעוברי עזירה, על אחת כמה וכמה שישלם שכר לנטפל לעושי מלוא כעושי מלוא. רבי אלעזר בן עזריה אומר (למה תו"כ ויקרא חובה פרשתא יז, יג): הכי הוא אומר "פי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר וגו', למען יברכה (דברים כד, יט; ובחלוקה היהודית לסדרים כ א) וגו' - קבע הכתוב זרחה למי שזרחה מלוא על ידו בלא ידע; אמור מעתה: היתה הסלע לזרחה בזנפיו ונפלה הימנו, ומלחה העני ונתפרנס זה - הכי הכתוב קובע לו זרחה.

זרע שמשון. ויקרא אל משה וידבר יי אליו מאהל מועד לאמר.

יש לדקדק מדוע הוזכר כאן המקום שמשם דיבר הקב"ה עם משה, ולא מצינו בשאר מקומות בתורה כן. ויש לבאר ע"פ מה שידוע דקודם חטא העגל עדיין לא נתגלה הכח של תשובה, ואז היה הסדר דהנפש החטאת היא תמות (יחזקאל יח, ד ועוד באותו עניין), ורק לאחר חטא העגל ותפילתו של משה, נתגלה כח התשובה, ועל כך מרמז תיבת 'משכן' (עי' רש"י ריש פרשת פקודי), על שם שעתיד להתמשכן על עוונותיהם של ישראל, והמשכן אף מעיד על מחילת העון, דהא גופא שעתיד להתמשכן, זה עצמו מוכיח שהיה כאן מחילה על החטא, כי אם לא היה מחילה, לא היה מועיל להחריב את המשכן, אלא החוטאים היו מחויבים מיתה. ובוזה מובן מה שהוזכר כאן 'מאהל מועד', כי בפרשה זו נכתבו הלכות קרבנות חטאות ואשמות, ולכך רמזה התורה שכל זה התחיל רק לאחר הכפרה על חטא העגל, וזה נרמז בתיבות 'אהל מועד', שמאותה עת שנקראת 'אהל' מלשון עראי, והיינו משום שהוא עתיד להתמשכן בכדי שבכך יהיה כפרה לישראל, רק אז נקבע והתחדש כפרה ע"י קרבנות.

ולפי"ז יש לבאר מדוע בפרשת יתרו כשנצטוו על בניית המזבח, כתיב 'וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך', ולא הוזכר כלל מענין החטאות והאשמות. והיינו משום שלכתחילה לפני חטא העגל ובקשת משה עבור ישראל, עדיין לא היה דרך של כפרה ללא מיתה, ולא יכלו להתכפר ע"י קרבן, ורק לאחר שהתקבלה תפילותיו והפצרותיו של משה נסללה דרך של כפרה, דרך בעת שנעשה 'אהל מועד' מלשון עראי, אז דייקא נצטווה על ענין חטאת ואשם. (זרע שמשון פקודי אות א (א"ה) הדברים מחודשים למדיי והלוא נאמר ע"י אבי הנביאים בפרקם תרים ילדו

ותחולל ארץ ותבל... תשב אנוש עד דבא והאמר שובו בני אדם (תהלים צ, ב/ג)

כוונתו לדברי חז"ל הידועים. פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כד - שובה ומקורות נוספים

טוב וישר י"י על פן יזרה חטאים בדרך: (תהלים מה, ח) וגו'. שאלו לחכמה החוטא מהו עונשו, אמרה להם (ו)חטאים תרדף רעה (משלי יג, כא). שאלו לנבואה החוטא מהו עונשו, אמרה להם חטאת היא תמות. שאלו לתורה חוטא מה עונשו, אמרה להם יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה החוטא מהו עונשו, אמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו, הדא היא דכת' טוב וישר י"י וגו'. ע"כ הערה.

כפרה של קרבנות. בירושלמי (ר"ה ב ה) דרשו בענין כפרת הקרבנות הפסוק אַס יִתְכַפֵּר עֲוֹן בֵּית עֲלִי בְּזִבְחָ וּבְמִנְחָה עַד עֹלָם (שמואל א, ג, יד), רב כהנא אמר בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר הוא בתפילה. והקשה בספר עשרה מאמרות שלכאורה עיקר הדיוק הוא ממה שנאמר בפסוק שאינו מתכפר בזבח ובמנחה, א"כ מדוע סיים 'אבל מתכפר הוא בתפילה', שלכאורה היה צריך לדייק שמתכפר הוא מי שמקיים מצוות, מלבד זבח ומנחה שלא יועילו, ברם שאר מצוות מועיל לכפר עבורם. ועוד הקשה במה שאמר אבל מתכפר בתפילה, הלא בכלל זבח ומנחה יש גם תפילה, שהלא עיקר הקרבן הוא הוידוי והתפילה שעמו, ובלי זה כל הקרבן אינו לרצון, ואם אמרין שאינו מתכפר בזבח ומנחה שכוללים תפילה, בודאי שלא יתכפר בתפילה לחוד, והאיך אמר 'אבל מתכפר הוא בתפילה'. ונראה לתרץ קושיא הראשונה לפי מה שאמרו (ברכות לב.): אמר ר' אלעזר גדולה תפילה יותר ממעשים טובים, שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממושה רבינו, ואעפ"כ לא נענה אלא בתפילה. ועוד אמר ר' אלעזר גדולה תפילה יותר מן הקרבנות שנאמר לְפָנֶיהָ לֵי רַב זְבָחֵיכֶם וּגְוִי וּבְפָרְשֵׁיכֶם פְּפִיכֶם וְאַעֲלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי תִרְבוּ תְפִלָּה אֲנִינִי שִׁמְעָה³ (ישעיהו א, יד/טו). ולפי"ז מתיישב היטב מה שאמר שבזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בתפילה דנקט דוקא תפילה שהיא גדולה יותר מן הקרבנות ויותר משאר מעשים טובים. וכדי לתרץ גם קושיא השניה, נראה דאכן עיקר הקרבן הוא הוידוי והתפילה שעמו, וזה היה מתקיים בשעת הסמיכה, ומצינו בגמרא (זבחים ו. וכן פסק הרמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פ"ג הלכה יב) אס לא סמך כיפר, שהסמיכה אינה מעכבת, וילפינן מזה שהקרבן מכפר כשמתחרט בלבו אף בלא הוידוי והתפילה שהיו עושים בשעת הסמיכה. ולפי"ז י"ל דמה שדקדק רב כהנא מהפסוק דעון בית עלי לא יתכפר בזבח ומנחה, היינו כשנעשית בלי סמיכה וחסר את התפילה, אבל יתכפר בתפילה היינו ע"י מעשה הסמיכה.

ועוד י"ל ובכך נמצאת הקושיא מעיקרא ליתא, דמהא דנקט קרא 'אס יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה', שנראה שבדוקא נקט 'זבח ומנחה'. 'זבח' היינו שלמים (עיי רמב"ם שם הל' טו) שאינם באים על חטא וא"כ, אף שיש בהם סמיכה, לא היה זה כמו בשאר קרבנות שאומרים בשעת הסמיכה וידוי ותפילה אבל בשלמים היו אומרים בשעת הסמיכה דברי שבח ותודה, ובמנחה לא היה כלל סמיכה. וזה מה שדקדק לומר שאינו מתכפר עון בית עלי 'בזבח ובמנחה', היות ואין בהם תפילה, משא"כ בשאר קרבנות שיש בהם תפילה בודאי יתכפר.

אַס עֲלֵה קָרְבָּנוּ מִן הַבָּקָר: הרב נחום גרינהויז. אב"ד בטראקי על יד וילנא. גדול בתורה ובחוכמה היה. היו לו בעירו הרבה יונקים עם "חכמי" הקראים, שהיו מרוכזים שם. באחד הימים אמר לו אחד מחכמיהם, כי מקרא כפשוטו יכולים להבין רק הקראים. שלא התחננו על ברכי התלמוד וברוח הפלפול. ביקש ממנו הרב גרינהויז שיסביר לו על פי הפשוט. מדוע כתוב "אס עלה קרבנו מן הבקר" וגם אחר כך [פסוק י] "וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוּ מִן הַבְּשָׂבִים אוּ מִן הַעֲזִים לְעֹלָה". ואילו בפסוק יד נאמר: "וְאִם מִן הַעֲזִים לְעֹלָה קָרְבָּנוּ לֹה". מדוע לא נאמר קרבנו לה' גם בקרבנות עולה מן הבקר ומן הצאן? חכם הקראים חשב וחשב ולא מצא מענה. פנה אל הרב גרינהויז שיאמר לו את דעתו בזה. וכך ענה: רק על פי המסורה שלנו אנו יכולים להבין פשוטו של מקרא ואת דייקנותו. כי כך ענו לנו חכמינו במשנה [זבחים יב ב] אחד עולת האיש ואחד עולת האשה עורותיהם לכהנים. וחז"ל למדו זאת ממה שנאמר וְהִפְתִּיחַ הַמִּקְרִיב אֶת עֹלֹת אִישׁ, עֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִפְתֹּחַ לֹו יִתִּיחַ (ויקרא י. ח). נמצא, כי עולה הבאה מן הבקר או מן הצאן אינה כולה לה'. כי העור שייך לכהנים. ולכן אי אפשר היה לכתוב אצל קרבן עולה של בקר וצאן "קרבנו לה". אולם קרבן עולה הבא מן העוף, מן

³ רש"י שם. ובְּפָרְשֵׁיכֶם פְּפִיכֶם - אי לאו דגדולה תפלה, כיון דאמר למה לי רוב זבחיכם למה לי תו ובְּפָרְשֵׁיכֶם, הא פליגי זבחיכם לא ניחא ליה.

התורים או מבני היונה, שאין להם עור (בעל ערך), הרי כולו נקרב על המזבח, ולכן כתוב אצלו "קרבנו לה" (מתוך ספר המזרחי/ עיטורי תורה).
א"ה. 'פשטל' יפה, אבל אינו עומד בפני הביקורת. מאי נ"מ בין קרבן ליי, ובין קרבנו ליי?

ב ד ורקיני מצות משתים בשמן: תרגום אונקלוס ואספוגין פטירין דמשיחין במשיח: המלה אספוגין נראית מלה יוונית. וכפי הנראה גם המלים ספוג וסופגנים ('סופגניות').

משנה מסכת חלה פרק א משנה ד

הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המשירת [=מחבת] והמדומע פטורין מן החלה:

רמב"ם על משנה מסכת חלה פרק א משנה ד

וסופגנין ודובשנין ואסקריטין וחלת המשרת, מיני לחם שמתחלת לישתן מערבין בהן שמן או דבש או תבלין ומתבשלין מיני בשול שונים, ונקראין לפי תערובתן וגם לפי אופן בשולם. תרגום ריקי מצות אספוגין פטירין.

שור"ת שבט הלוי חלק ח סימן רמב

ואקדים מזה דתמיהא לי במה שמצאתי לגאון עולם המהרש"ם בס' דע"ת או"ח סי' תנ"ז ס"א, כ' ז"ל והנה לפי מש"כ הר"מ זר"ש ורע"ב פ"א דחלה דסופגנין היינו ריקין ואינן חייבים בחלה, א"כ לפ"ז מצות שלנו שנאפות ריקין י"ל דאין חייבין בחלה, ואולי לפי שנאפות לעיקר לחם דפסח לכ"ע חייבין, וכי מ"מ לצרף חידושו אולי בחלת חו"ל בזה"ז אם נפלה החלה שלקחו מהמצות לתוך התבשיל וכדומה ע"כ. ור"ל ד"ל דדנין דלא היתה גדר חלה כלל ברקיקין דקין דמצה שלנו.

ובענייני דפליטת קולמס כל החידוש הזה, מש"כ כן גם בשם הר"מ [=רמב"ם], דעת הר"מ אינו כן אבל דעת הרא"ש כן בחלי חלה דסופגנין היינו ריקין דקין וכ"ה דעת הטור סי' שכ"ט לפי גירסת הפרישה, איברא פשוט דהיינו אם לא אפה מעשה תגור רגיל, וזראשונים הנ"ל מפרשי רק לשון סופגנין דהתואר הוא ריקין דקין כמוזבא מהתרגום אבל סבת הפטור משום גם סופה סופגנין דנאפה בשמן או בקדרה או בחמה.

הרב שמואל וזנר ז"ל מבין וריקי מצות – מצות מרוקקות התואר מקדים את השם.

אנסה להסביר. במשנה כתוב שסופגנין פטורים מחלה. כיון שריקי מצות מתורגם אספוגין, מקשר הרמב"ם את הריקים עם הסופגנין.

המהרש"ם ז"ל הבין שכל לחם דק פטור מחלה מעיקר הדין. ולכן במצות קשות יבשות ודקות אם שכח להפריש חלה לפני כניסת החג יוכל לאכול מהם⁴. והרב שמואל וזנר ז"ל דוחה אותו בשתי ידיים וטוען שהפטר מחלה הוא הבלילה הרכה והשמן. **העירני לעניין זה ידידנו הרב יהודה גנוט נר"ו.**

הרב גור-אריה צור נר"ו. סוף הפרשה (חלק הובא בגליון ויקרא פא ופב).

דרשת לאשמה בה – לאש בהמה.

וכפר עליו הפהן לפני ה' ונסלח לו על-אחת מפל אשר-יעשה לאשמה בה. (ה, כו')

ועל דרך הצח והמוסר, במלים אלו לאשמה בה נעץ הכתוב תחילת הפרשה בסופה וסופה בתחילתה, להראות חיבתה של תורה.

כיצד: לאשמה בה הן אותיות לאש בהמה. אדם כי יקריב מכם, מהבהמיות⁵ שלכם להקריבה ולקרבה לפני ה' להיות בעל נפש אלקית. ועוד, סוף הפרשה למפרע הן

⁴ אם זו עיסת חו"ל אפשר לאכול ולהפריש במוצאי החג; בחלת א"י, אין לעשות כן. ולכן אם א"א להשיג מצות אחרות פסק בספר שמירת שבת כהלכתה שמצוות עשה של מצה דוחה איסור דרבנן של הפרשת חלה בשבת וי"ט. אומרים שהרב שלמה זלמן אוירבך ז"ל הפריש חלה בשביל כל השוכחים, ולכן כל שאלה שבאה לפניו בעניין זה היה פוטר את השואל ואומר הפרשתי בשבילך. וכן ועד הכשרות של אגודת ישראל מפרישים בשביל השוכחים.

⁵ ה"א של בהמה מנוקדת בחטף-פתח כניקוד בקמות (ויאל ב, כב) בסמיכות, וכן 'הנפש הבהמית' וכד'.

בְּהֵמָה שְׂאֵלָה:

עַל-אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה ה' לְאִשׁ מִהַ בְּהֵמָה, שְׂכַל הַשְּׂאֵלוֹת וְהַסְּפָקוֹת שִׁישׁ לְאָדָם בְּאִמּוֹנָה הֵן שְׂאֵלוֹת שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שׂוֹאֵלָתָהּ, וְכַפִּי שֶׁאִמְרוּ חַז"ל [מִקִּדּוּשֵׁין ל:] תֵּנָא דְבֵי ר' יִשְׁמַעֵאל, בְּנִי, אִם פָּגַע בְּךָ מִנוּוֹל זֶה [יִצְרָה הַרְעָה] מִשְׂכָּהוּ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ⁶. וְזֶה שֶׁפִּתְחָה הַפְּרָשָׁה אָדָם כִּי יִקְרִיב, שִׁישׁ לְהַקְרִיב אֶת הַיִּצְרָה הַרְעָה שֶׁל הַבְּהֵמִיּוֹת עַל מִזְבֵּחַ ה' וְעַל יָדֶיךָ כִּד יִתְקַרֵּב אֶל הַקֶּבֶה, שֶׁנֶּאֱמָר קִרְבֵּן לֵה', שֶׁעַל יָדֶיךָ זֶה הוּא מִקְרָבֵן אֶת הַהֵנְהָגוֹת הַבְּהֵמִיּוֹת שֶׁלּוֹ לֵה'. וְלִכֵּן פִּתְחָה הַפְּרָשָׁה בְּמִלִּים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. שֶׁהַקֶּבֶה" קוֹרָא לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׁנֵי צוּעֵי מֹשֶׁה רִבְנֵי נִמְצָא בְּקִרְבּוֹ, לְהַקְרִיב יִצְרוּ פִּתַח אֶחָד מוֹעֵד הוּא בֵּית הַמְּדַרְשׁ, וְעַל יָדֶיךָ כִּד יַעֲלֶה אֶת הַבְּהֵמִיּוֹת לְאִשׁ שֶׁל נַחַת רוּחַ לְיִצְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר לְאִשׁ-מִהַ בְּהֵמָה, לְאִשׁ בְּהֵמָה. וְיִרְמוֹז הַכְּתוּב לְמָה שֶׁנֶּאֱמָר אֶצֶל בְּצַלָּל וְאֶהֱלִיאֵב וּבִשְׂאֵר הַחֲכָמִים בְּהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן, וַיִּקְהַל, שְׁמוֹת לְהָא'": "אֲשֶׁר נָתַן ה' חֶקְמָה וְתְבוּנָה בְּחֵמָה". שֶׁעַל יָדֶיךָ הַחֲכָמָה שִׁיחֲכִים בְּתוֹרָה בְּהַקְמַת מִשְׁכְּנוֹ הַרוּחָנִי, יִתְעַלֶּה מֵעַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְהִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שׂוֹלְטָת בּוֹ, בְּכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם. וְלִכֵּן סִימָנָה הַפְּרָשָׁה בַּפְּסוּק: וְכִפָּר עָלָיו הַכֶּהֱן לְפָנָי ה' וְנִסְלַח לוֹ עַל-אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לְאִשְׁמָה בְּהֵמָה. קִרְיָ בֵּיהֶם: מִכָּל אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לְאִשׁ הַבְּהֵמָה. וּבִכְדּוֹ וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ (תְּהִלִּים א, ג).

תָּן לְחַכְמֵי וְיִתְחַכְּמוּ-עִוֵּד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר גליונות <https://gilyonot.jewishoffice.co.il>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

© ג'וא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ©

⁶ א"ה. על דרך הצח שמעתי: מי שמתקשה לשמור תורה ומצוות, כאשר הוא מחוץ לבית המדרש היצר נלחם עמו על דברים יסודיים כמו שבת וכשרות; כשבא לבית המדרש המלחמה היא במקום אחר לא אם ילבש ציצית כלל, אלא אם להחמיר בפרטי דין בהידורים שונים. וכן למשל תפילין וכד'.